

Verkondiging

Gemeente in de Heer Jezus Christus,

Om het met mijn hooggewaardeerde collega dominee Gremdaat te zeggen: 'Corona moeheid, kent u die uitdrukking?' Ik denk dat we dat inderdaad zijn. Er is een overijverige minister van Volksgezondheid die werkelijk meent dat hij met een grote hamer het virus eronder zal krijgen. Aan zijn tomeloze energie en zijn vastberaden ogen op de hoofdprijs van Nederland, het komende premierschap, zal het zeker niet liggen. En ook niet aan zijn schoenen. Maar het begint ons op te breken. We worden chagrijnig. We beginnen de moed te verliezen. Het valt ons zwaar om voor deze beperkte lockdown eenzelfde motivatie op te brengen als voor de vorige en de besmettingscijfers lijken dat ook enigszins te bewijzen. We blijken er niet echt dood aan te gaan zoals we dat in maart nog dachten. We beginnen toch te twijfelen aan het nut en de noodzaak en bovenal de logica van de nieuwe en tamelijk halfslachtige maatregelen. Maar wat ons vooral opbreekt, is het volkomen gebrek aan perspectief. Aan uitzicht. Aan toekomst. We gaan pragmatisch te werk. We waarderen Rutte als de uitnemende crisismanager die hij is. Dan is hij - zoals ik het ook uit publicaties rondom zijn biografie begreep - op zijn best. Als de uitnemende HR manager van Nederland die hij is. Maar nu begint toch het gebrek of misschien zelfs de weerzin tegen een grotere, een overkoepelende visie hem op te breken. De economisch journalist Peter de Waard schrijft in zijn column in de Volkskrant van 13 oktober onverkort dat de Corona aanpak van het kabinet het failliet van het liberale gedachtegoed aantoont: individuele vrijheid en collectieve verantwoordelijkheid gaan niet hand in hand. Wie decennialang de eigen

verantwoordelijkheid en vrijheid van het individu predikt, moet niet raar staan te kijken als de burger zich vervolgens niet naar de regels voegt. De psychiater Damiaan Denys voorziet in de komende tijd een enorme druk op de geestelijke gezondheidszorg. Bij uitstek het gebrek aan perspectief zal een grote toename aan depressies veroorzaken. Ik herken dat in mijn directe omgeving en u misschien ook. We voelen ons opgesloten. We zijn angstig omdat we niet zeker zijn van het behoud van onze baan. We kunnen nergens meer spontaan heen en we zien elkaar bijna niet meer. De restaurants en cafés zijn weer gesloten. En nu ben ik bepaald geen uitgaanstype. Maar stelt u zich even al die kleinbehuisde singles voor in onze stad, voor wie eigenlijk alleen daar de mogelijkheid was om met elkaar van aangezicht tot aangezicht te spreken en vrolijk te zijn. De agenda van de ouderen is akelig leeg. Er is eigenlijk niets meer om naartoe te gaan en je daarop te verheugen. We zijn dan misschien nog niet dood maar we sterven wel een beetje. Het leven smaakt ons niet. Er is weinig meer aan.

Het is duidelijk dat onze samenleving onder druk staat. En de grote vraag is hoe wij nu moeten leven. We kunnen daarbij te rade gaan bij dit dubbelboek Ezra/Nehemia dat dezer weken op de kansel opengeslagen ligt. Als wij dit derde en vierde hoofdstuk van het boek Nehemia openslaan, treffen wij een samenleving aan die onder hoogspanning staat. Met name in het boek Nehemia bevinden wij ons geheel en al in de politieke organisatie. Met zorgvuldig lobbywerk werd het hem en zijn volk door de koning van Perzië toegestaan om vanuit hun ballingschap in Babel weer terug te keren naar Jeruzalem. Maar hij treft daar letterlijk een volledig in elkaar gestorte samenleving aan. Een samenleving die zich in een crisis bevindt. Hij zet zich vervolgens voortvarend aan de opbouw daarvan en hij gunt zich daarbij amper rust. In ons hoofdstuk

lezen we zelfs dat Nehemia en zijn broeders 's nachts zelfs niet van kleding durven wisselen. Zij leggen zich hooguit even te rusten met hun werpspies in hun rechterhand. Zo constant is de dreiging.

Niet een virus is hiervan de oorzaak maar een levensgevaarlijke alliantie van verschillende vijanden rondom. Met name worden hier Sanballat, de waarschijnlijk Perzische landvoogd van Samaria genoemd, en Tobia, een andere hoge gezagsdrager die een beetje pesterig zijn slaafje wordt genoemd. Maar we horen ook van Arabieren, Amonieten en Asjdodieten. Hierin klinken een beetje de ervijanden van Israël in door, al vanaf de aankomst in het beloofde land. De Asjdodieten waren als Filistijnen de vaste tegenspelers van richter Simson. Maar het is natuurlijk onwaarschijnlijk dat het in de Perzische tijd nog steeds om dezelfde volkeren zou gaan. Ze veranderen steeds van samenstelling maar de intenties blijven dezelfde. Zij bezien met argwaan de opkomende politieke macht van Israël. Dat hun muren versterkt worden. En zij reageren. Onwillekeurig, zo kan ik mij voorstellen, gaan onze gedachten uit naar de zesdaagse oorlog van Israël. Ik was natuurlijk veel te jong om mij daar iets van te kunnen herinneren. Maar ik kwam ooit in een briefwisseling tegen, hoe de grote theoloog Miskotte, net als zovelen anderen, dagenlang met zijn oor aan de transistorradio gekluisterd zat om het verloop daarvan te horen. En zijn blijdschap en vreugde amper verbergen kon, toen Israël al zijn vijanden wist te verslaan. Dat schrijft hij overigens middenin een fel debat met zijn theologische vrienden. Miskotte is daar puur wereldpolitiek en historisch gezien blij om. Hij wil niets weten van een vingerwijzing Gods of enige vervulling van enige belofte. Precies dat heeft een verwijdering veroorzaakt met theologen als Berkhof of Spijkerboer die dat wel zo zagen.

Ik denk dat het goed is om ook even op deze manier naar onze tekst te kijken. Misschien wel een beetje tegen het perspectief van Ezra en Nehemia in. Want het is wel duidelijk dat de bijbelschrijvers wel menen dat God met hen is. Maar ik ga er maar een beetje van uit dat ook Sanballat, Tobia, de Arabieren, de Amonieten en de Asjdodieten dat dachten. Dat God met ons is, stond gelijkelijk geschreven op de koppelriem van de Wehrmacht als op de rand van onze gulden. Natuurlijk wordt God vroom aangeroepen door Nehemia maar mij boeit toch vooral zijn organisatorische, zijn politieke werkzaamheden. Wat hij onderneemt. Bovendien is er met die vijanden iets vreemds aan de hand. In het nauw met het boek Nehemia verbonden boek Ezra, vragen zij of zij aan de heroprichting van de tempel mogen meewerken. Want, zo zeggen zij, wij willen jullie God aanbidden. Mogelijk gaat het hier om een volk dat ook van elders was gedeporteerd. Want dat was een onderdeel van de internationale politiek van Assyrië. Het lijkt ook om een restant te gaan van de Israëlieten van het Noordrijk die niet allemaal in ballingschap waren weggevoerd. Maar dat mogen ze niet. Wij bouwen deze tempel en deze stad alleen weer op. Het dubbelboek Ezra/Nehemia staat overduidelijk een vorm van separatisme, een vorm van apartheid voor. Natuurlijk gaat in ons hoofdstuk weer om andere volkeren, maar je zou toch hopen dat je met hen allen om de ronde tafel gaat zitten, op zoek naar vrede, zoals het bij het meelesen werd opgemerkt. Een Camp David akkoord. Maar het gaat zoals ik vrees dat het altijd gaat, er komt niets van. De verhoudingen verharderen en verscherpen. Er is de continue dreiging, vernedering en beschimping van de vijanden rondom, en de oplossing wordt gekozen in het doorzetten van de herbouw van de muur, een voortdurende alertheid dag en nacht en de constante nabijheid van zwaard en speer in je hand. Uiteindelijk in de ene hand een troffel, in de andere een zwaard.

Het is begrijpelijk. Het is menselijk. Het is uiteindelijk ook het realisme dat de verhalen waarbij wij leven kenmerkt. Maar het is niet de route. Het is niet de messiaanse weg. Het dubbelboek Ezra/Nehemia heeft iets van een relaas dat steeds hoopvol begint. En zo af en toe hoopvol oplicht. Om het dan weer helemaal kwijt te zijn. Hoe het heil van God toch weer in eigen beheer wordt genomen en naar eigen inzichten uitgedeeld wordt door priesters en politici. Natuurlijk. Aan de basisvoorwaarde van veiligheid moet worden voldaan. Maar het wordt al gauw een obsessie.

We zijn vandaag vooral bezig met veiligheid. En misschien moet dat ook wel even. Toch zie ik in deze hoofdstukken zogezegd twee belangrijke bestuurlijke aanwijzingen. Tegenover de angst en hopeloosheid van het volk. Een hopeloosheid die uitgedrukt wordt in die paar merkwaardige Hebreeuwse zinnen:

‘de kracht van de lastdrager wankelt,
puin en stof is er te veel;
wij kunnen het niet aan
om de muur te herbouwen!’

Het metrum in deze zinnen doet vermoeden dat het een liedje was waarmee de bouwers aan de muur werkten. We hebben het hier dus te doen met de oudste bluesong van de bijbel. Tegenover deze blues, tegenover deze hopeloosheid brengt Nehemia hoop, brengt Nehemia perspectief. Hij doet dat, naar mijn gevoel, niet in het creëren van veiligheid, al is dat natuurlijk een voorwaarde. Maar hij doet dat door mensen aan elkaar te verbinden. Bij de herbouw van de muur maakt hij

steeds bepaalde familie verantwoordelijk voor bepaalde delen van de muur. Hoofdstukken lang vinden wij lange lijsten van wie precies wat heeft gedaan en verfraaid. En in dit hoofdstuk zet hij steeds mensen twee aan twee. Hij maakt de één verantwoordelijk voor de veiligheid van de ander. En wat ook mooi is, Nehemia werkt zelf even hard mee. Hij neemt niet even herfstvakantie. Hij is eerder, ere wie ere toekomt, die politicus die op zijn sportfietsje en zijn hoodie, op zondag de verzamelde pers te woord staat.

En een tweede ding. Nehemia maakt de muren niet al te groot. Zelfs de helft van haar grootte, zo staat net in het hoofdstuk voordat onze lezing begint, zelfs de helft van haar grootte geeft de burger al moed. Lef, staat er in de grondtaal. Een hart onder de riem. En Nehemia maakt de muur ook niet al te sterk. Maar liefst tien poorten bevinden zich in deze muren. Eigenlijk zijn de muren slechts kleine verbindingsstukjes van de ene naar de andere poort. Een samenleving moet fundamenteel open van aard blijven. Dat veiligheid alles is, en dat wij alles onder controle hebben, is een illusie. En zelfs een gevaarlijke illusie. Al te goed is buurmans gek. Ze moeten dicht als er gevaar dreigt. Maar nooit te lang en nooit voor altijd.

De geriater Rudi Westendorp, die zitting heeft in het Deense OMT, werd gevraagd waarom de Corona crisis in Denemarken zoveel beter verloopt. Daar waren natuurlijk meerdere redenen voor maar een belangrijke was toch, zo zei hij, dat er in Denemarken meer gedacht wordt in termen van 'me in we'. Het ik, mijn ik, bevindt zich in relatie met anderen, met een wij. Dat, zei hij, is de Nederlander fundamenteel vreemd.

Toch denk ik dat wij daar zeer naar verlangen. Eigenlijk zijn wij dat leven op onszelf en voor onszelf verschrikkelijk moe. En brengt de Coronacrisis ook dat aan het licht. Eigenlijk verlangen wij zeer naar een stad waarin wij onze maskers kunnen afdoen. En ook onze verschansingen en bewapeningen. En ons kunnen geven aan elkaar. In het veilige vertrouwen altijd in de handen van God te zijn.